

بررسی و تحلیل مشارکت شهروندی و رابطه آن با تکالیف و رضایتمندی شهروندان در شهر جدید گلپهار (با تأکید بر مشارکت در کاربری اراضی)

فرانک سیف‌الدینی - دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه تهران، تهران، ایران

محمد احمدی - دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه تهران، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

mohamad.ahmadi68@yahoo.com

مهلا زارعی - کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه تهران، تهران، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۰۸/۲۰

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۰۲/۱۰

چکیده

بعد از جنگ جهانی دوم و به دنبال افزایش سریع جمعیت و گسترش مشکلات شهری، ایجاد شهرهای جدید به عنوان یکی از مهم‌ترین سیاست‌های شهری برای کاهش این مشکلات در شهرهای بزرگ مطرح گردید. اما این سیاست‌ها در کشورهای در حال توسعه به خصوص ایران، به دلیل فقدان برنامه‌های دقیق و عدم توجه به نیازها و خواست‌های شهروندان با شکست مواجه شدند و به نظر می‌رسد که با توجه به استراتژی ایجاد شهرهای جدید و اهداف آن، شهرهای جدید به اهداف خود نرسیده‌اند. از این رو باید برنامه‌های دقیق در پیش گیریم تا علاوه بر اینکه جمعیت موجود شهرهای جدید حفظ گردند، بلکه به جمعیت آن‌ها نیز، افزوده شود. مشارکت مردم در امر برنامه‌ریزی و احترام به آراء و عقاید آن‌ها، شاید اولین گام برای رسیدن به هدف‌های برنامه‌ریزی شهری باشد بنابراین با توجه به اهمیت مشارکت شهروندی در موفقیت طرح‌های شهری، در این پژوهش، مشارکت شهروندان در کاربری اراضی شهری در شهر جدید گلپهار بررسی می‌شود تا شاید راه و حلی برای مشکلات شهرهای جدید باشد. روش تحقیق، توصیفی - تحلیلی بوده، جمع‌آوری اطلاعات با استفاده از پرسشنامه انجام شده است و داده‌های حاصل از پرسشنامه با استفاده از نرم‌افزار SPSS و با آزمون‌های رگرسیون، t-test, crosstabs, chi square و Spearman، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. نتایج تحقیق نشان داد که میزان مشارکت شهروندان در شهر جدید گلپهار در سطح پایینی است و کمترین میزان آن مربوط به کاربری اراضی است و همچنین میزان رضایتمندی آنان نیز از خدمات ارائه شده سطح پایینی را نشان می‌دهد. طبق نتایج، رابطه معناداری میان رضایتمندی، تکالیف، سن، تحصیلات، مدت اقامت و شغل با مشارکت وجود دارد اما رابطه میان جنس و تأهل با مشارکت معنادار نیست.

واژگان کلیدی: مشارکت عمومی، شهرهای جدید، کاربری اراضی، شهر جدید گلپهار

مقدمه

در حال حاضر بیش از نیمی از جمعیت جهان در شهرها زندگی می‌کنند و تا سال ۲۰۲۰ این رقم به ۶۰ درصد خواهد رسید (سیف‌الدینی و منصوریان، ۱۳۹۰: ۱). با افزایش جمعیت و رشد شهرها، مشکلات شهری به تبع آن گسترش یافتند، زیرا شهرها دیگر توان و ظرفیت پذیرش جمعیت را نداشتند. بنابراین برنامه ریزان و مدیران به دنبال یکی از راه‌حل‌ها برای حل این مشکلات، ایجاد شهرهای جدید را پیشنهاد کردند. در واقع شهرهای جدید برای جذب سرریزهای جمعیت شهرهای بزرگ و حل مشکلات این شهرها به وجود آمدند. اما این سیاست‌ها در کشورهای در حال توسعه به دلیل فقدان برنامه‌های دقیق و عدم توجه به کیفیت زندگی شهرنشینان و مسائل آن‌ها، با شکست مواجه شدند. بنابراین می‌توان گفت، زمانی شهرهای جدید می‌توانند از مشکلات روزافزون مادر شهرها بکاهند که بتوانند کیفیت بالایی از زندگی را به ساکنان آن ارائه دهند. برای شهرهای جدید تنها جذب جمعیت کافی نیست، بلکه مهم‌تر از آن، حفظ مهاجرینی است که با هدف زندگی بهتر و برخورداری از امکانات، روستا، شهر و دیار خود را ترک گفته و شهر جدید را انتخاب کرده است. مسلماً زمانی که محل سکونت جدید نتواند نیاز آن‌ها را برآورده کند، احساس تعلق در آن‌ها شکل نخواهد گرفت و مهاجرین مجبور به ترک آنجا خواهند شد و شهر جدید نمی‌تواند به اهداف خود دست یابد. بنابراین باید سازوکاری در شهرهای جدید به کار گرفته شود که بتواند در راستای زندگی بهتر آن‌ها، ایجاد حس تعلق به آن‌ها و حفظ آن‌ها در شهر جدید گام بردارد. آنچه در کشور ایران و وضع موجود شهرهای جدید مشهود است، نشان‌دهنده نبود چنین سازوکاری است، به‌عنوان مثال شهر جدید گلبهار که پیش‌بینی می‌شد تا سال ۱۳۸۵، به میزان ۱۳۵۰۰۰ نفر جمعیت داشته باشد، فقط ۱۳۰۰۰ نفر جمعیت را جذب کرده است. حال این سؤال پیش می‌آید که چه راه‌حل و برنامه‌ای می‌تواند باعث رفع مشکلات و ضعف‌ها، ایجاد حس تعلق و افزایش رضایتمندی ساکنین شهرهای جدید شود؟

با گسترش شهرها و پیچیدگی زندگی شهری برنامه‌ریزی برای شهر بیش‌ازپیش ضرورت یافته و در نظام برنامه‌ریزی امروز مشارکت یکی از ارکان بسیار مهم به شمار می‌آید (صالحی فرد و علی زاده، ۱۳۸۹: ۳). مشارکت مردم در امر برنامه‌ریزی و احترام به آراء و عقاید آن‌ها، شاید اولین گام برای رسیدن به هدف‌های برنامه‌ریزی باشد، لذا بدون مشارکت مردم و توجه به نیازها و منافع عمومی، تنها مراجعه به معیارهای نوشته‌شده در کتاب‌ها، نمی‌تواند رسیدن به هدف‌های نهایی برنامه‌ریزی را تضمین کند. هیچ دستگاه و سازمانی نمی‌تواند مثل مردمی که سالیان دراز باکم و کاستی‌های محیط‌زیست خود زندگی کرده‌اند، به ریشه مشکلات محیط اجتماعی و محیط طبیعی آشنا باشند (شکوئی، ۱۳۹۰: ۵۱). مشارکت شهروندی یکی از پارامترهای اساسی در شهرها و کلان‌شهرهای پیشرفته می‌باشد (Jonoski, 1988: 8). موضوع مشارکت شهروندان در امور شهری در دهه‌های اخیر به‌عنوان عامل اساسی در بررسی‌های توسعه مورد توجه قرار گرفته است. بنابراین می‌توان مشارکت را به‌عنوان راه‌حلی برای ایجاد حس تعلق ساکنین شهرهای جدید، رفع مشکلات و در نهایت ارتقای رضایتمندی و کیفیت زندگی آن‌ها در نظر گرفت. یعنی ساکنین شهرهای جدید را توانمند سازیم تا بتوانند شهر موردعلاقه خودشان را از پایه با خواست و سلیقه خودشان بسازند، آن را طراحی کنند، نوع، مکان و اندازه امکانات را خودشان تعیین کنند.

یکی از جنبه‌های مشارکت در برنامه‌ریزی شهری، مشارکت در کاربری اراضی شهری است. امروزه برنامه‌ریزی کاربری زمین شهری به چگونگی استفاده، توزیع و حفاظت اراضی سازمان‌دهی مکانی، فضایی فعالیت‌ها و عملکردها بر اساس خواست و نیازهای جامعه شهری می‌پردازد و انواع استفاده از زمین شهری را طبقه‌بندی و مکان‌یابی می‌کند (زیاری، ۱۳۸۹: ۱). طبق تعریف فوق، یکی از اهداف برنامه‌ریزی کاربری اراضی، سازمان‌دهی مکان و فضا با توجه به سلیقه مردم است. یکی دیگر از اهداف اصلی برنامه‌ریزی کاربری اراضی دستیابی به توسعه پایدار است، از این رو برنامه‌ریزی کاربری اراضی در راستای این هدف، به مباحثی در حوزه‌های اجتماعی، زیست‌محیطی و نیاز به فرآیندهای مشارکتی با توجه به تفاوت‌های فردی می‌پردازد (Guillaume et al, 2011: 95). مدیران شهری باید در برنامه‌ریزی‌های کاربری اراضی و اجرای طرح‌ها، خواست‌ها و نیازهای مردم را در نظر بگیرند و برنامه‌ها و طرح‌های مدیران شهری باید نمایه‌ای از شهر مورد نظر شهروندان باشد. همان‌طور که مهندس ساختمان سلیقه و خواست مالک را در ایجاد ساختمان مورد توجه قرار می‌دهد مدیران و طراحان شهر بایستی بر اساس خواست مجموع شهروندان نقشه شهر مورد نظر شهروندان را ترسیم کنند (کامیار، ۱۳۸۹: ۱۴۹). زیرا بسیاری از مشکلاتی وجود دارند که مسئولان از آن‌ها آگاهی ندارند در حالی که مردم از آن‌ها آگاهی دارند و همچنین طرح‌هایی که در سطح محلی انجام می‌شوند، راحت‌تر پذیرفته و اجرا می‌شوند.

مشارکت مردم در اداره شهرهای جدید به‌خصوص در طراحی شهر و کاربری اراضی شهر از یک سو باعث سبک شدن وظایف مدیران شهری و از سوی دیگر، باعث می‌شود که شهروندان در قبال مسائل شهری احساس دلسوزی و مسئولیت بیشتری کرده و در انجام تکالیف خویش مصمم‌تر گردند و به‌نوعی ظهور احساس تعلق را در شهروند باعث خواهد شد. ظهور نتیجه مشارکت در زندگی واقعی مردم است که بهبود زندگی فردی و اجتماعی آنان را سبب می‌شود. حال با توجه به موارد مطرح شده (مشکلات شهرهای جدید و توانایی مشارکت در رفع مشکلات شهری)، آیا برنامه‌ریزی مشارکتی در کاربری اراضی می‌تواند راه‌حل مناسب در این زمینه باشد؟ چه عواملی بر کاهش یا افزایش مشارکت شهروندی تأثیر دارند؟ در راستای پاسخ به این پرسش‌ها، این پژوهش به بررسی وضعیت مشارکت شهروندی (با تأکید بر کاربری اراضی) در شهر جدید گلبهار می‌پردازد تا ضمن شناخت چالش‌ها و ضعف‌ها، راهکارهایی را برای بهبود اداره شهر ارائه دهد. با انجام این تحقیق اطلاعاتی درباره میزان مشارکت مردم، میزان آگاهی شهروندی، چگونگی عملکرد مدیران و چگونگی روابط این متغیرها به دست می‌آید. مدیران و مسئولین شهر می‌توانند با استفاده از نتایجی که از این پژوهش به دست می‌آید، آسیب‌ها، ظرفیت‌ها، چالش‌ها و فرصت‌های مربوطه را شناخته و برای بهبود شرایط موجود، سیاست‌ها و راهبردهای مناسبی اتخاذ نمایند.

مبانی نظری

مشارکت شهروندی

واژه مشارکت از حیث لغوی به معنای درگیری و تجمع برای منظور خاص می‌باشد (زیاری و همکاران، ۱۳۸۸: ۵). در واقع مشارکت مورد مشورت قرار گرفتن قبل از تصمیم‌گیری را گویند به طوری که اظهار نظر شخصی و اعمال مراقبت در

جریان اجرایی این تصمیم و تحول نتایج آن امکان داشته باشد (نیرومند و واحدتوان، ۱۳۸۹: ۵). مشارکت عمومی شهروندان را در توسعه مهارت‌های شهروندی‌شان (ارتباط، همکاری و گفتار علاقه) توانا می‌کند و در همان زمان فرصتی را برای شهروندان فراهم می‌کند تا یک تمرین شهروندی فعال را انجام دهند (Anne & et al, ۲۰۱۳: ۱۰۶). بعضی از نویسندگان استدلال می‌کنند که مشارکت عمومی وسیله‌ای برای افزایش ظرفیت دموکراتیک است. از این دیدگاه مشارکت عمومی ارزشی است برای خود مردم. در واقع مشارکت، فرصتی برای یادگیری مسئولیت اجتماعی و شهروندی فراهم می‌کند (Petts, ۲۰۰۳: ۱۴۶). دیوید ویلسون بر این باور است دموکراسی واقعی و رایج برای اثرگذاری نیاز به مشارکت مردم دارد (Catherine, ۲۰۰۶: ۵). رانر معتقد است که این روزها، تصمیم‌گیرندگان دیگر نمی‌توانند به صورت سلسله مراتبی جامعه را هدایت کنند و آن‌ها برای اداره شهر، به حمایت شهروندان نیاز دارند، زیرا این شهروندان هستند که کنترل منابع حیاتی مانند: زمین، مستغلات و املاک را در اختیار دارند و همچنین دارای توانایی اعتراض هستند (Runhaar, ۲۰۰۹: ۲۰۶).

مشارکت مردم در فعالیت‌ها و تصمیم‌گیری‌های شهری باعث می‌شود که ساکنان بتوانند در فرایندهای توسعه درگیر و فعال شوند و در نتیجه باعث به وجود آمدن دستاوردهایی از جمله: حفظ محیط‌زیست بهتر، بالا رفتن روحیه شهروندان، افزایش رضایتمندی شهروندان، ایجاد حس تعلق در شهروندان، صرفه‌جویی‌های مالی، افزایش اعتماد به نفس شهروندان و افزایش اعتماد به سازمان‌ها می‌شود (mahdavinejad & amini, ۲۰۱۱: ۴۰۷). هر یک از شهروندان در مواجهه با مدیریت شهری ممکن است نقشی فعال و یا منفعل داشته باشند که بستگی به متغیرهای گوناگون دارد. لزوم گسترش روابط میان مدیران و شهروندان، نهادینه شدن فرهنگ شهروندی، مشارکت شهروندان و آگاهی از حقوق شهروندی است. بنابراین حقوق و وظایف شهروندی، نهادینه شدن فرهنگ، مشارکت شهروندی، ضمانت دولت برای تحقق شهروندی و آگاهی شهروندی همگی باید در روابط میان مدیریت و شهروندان در حوزه‌های گوناگون مورد توجه قرار گیرند. افزایش مشارکت شهروندی در کاربری اراضی شهرهای جدید از یک سو باعث سبک شدن وظایف مدیران شهری و از سوی دیگر، باعث می‌شود که شهروندان در قبال مسائل شهری احساس دلسوزی و مسئولیت بیشتری کرده و در انجام تکالیف خویش مصمم‌تر گردند. افزایش مشارکت عمومی در تصمیم‌گیری‌های کاربری اراضی این انتظار را در پیش دارد که دستاوردهای کاربردی مطلوبی کسب شود. به عنوان مثال (تصمیم‌هایی بهتر، مشروع‌تر، با حمایت بیشتر و اجرایی‌تر). از طرفی وقتی پیوندی میان حقوق صاحبان سهام و حق تعیین سرنوشت ایجاد شود مشارکت گسترده رخ می‌دهد. به طور کلی مشارکت ارتقادهنده فرصت‌ها برای افراد است تا نیازهای اساسی خود را برطرف سازند و در پی آن توسعه پایدار ایجاد می‌شود (Guillaume & et al, ۲۰۱۱: ۹۵۱).

مشارکت شهروندی و جامعه مدنی سابقه غنی و طولانی دارد و از دوران یونان باستان تا به امروز به اشکال گوناگون و در ابعاد مختلف زندگی اجتماعی انسان‌ها بروز کرده است و خاستگاه آن دولت‌شهر آتن در یونان باستان بوده است (ملکواین، ۱۳۷۷: ۱۶۹). اما مفهوم مشارکت و توسعه مشارکتی به منزله مفهومی مهم در برنامه‌ریزی توسعه اقتصادی و به دنبال شکست برنامه‌های اقتصادی مطرح گردید (موسی نژاد، ۱۳۸۷: ۴۸) وارنشتاین در زمره اولین افرادی بود که مشارکت شهروندی را در سال ۱۹۶۹ م با تعبیر قدرت شهروندی بکار گرفت (شریفیان ثانی، ۱۳۸۰: ۲). در ایران تا قبل از پیروزی

مشروطیت شکل حکومت به صورت سلطنت استبدادی بود و تمام قدرت در دست شاه بود. با صدور فرمان مشروطه نخستین گام در جهت مشارکت شهروندان در اداره امور شهر برداشته شد و حکومت مشارکت تمامی افراد را در اداره امور خود حق آنان دانست. بعد از پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی زمینه مشارکت در اداره امور شهر به شکل گسترده‌ای فراهم شد که مهم‌ترین آن تشکیل شوراها بوده است (حکمت نیا و موسوی، ۱۳۸۷: ۳).

معایب مشارکت

برخی منتقدان معتقدند که مشارکت جایگزین نظرات کارشناسی و تخصصی شده است. آن‌ها مشکلات دنیای امروز را پیچیده‌تر و مشکل‌تر از آن می‌بینند که توسط شهروندان قابل حل باشد. در این نوع نگرش، تصمیم‌گیری مشارکتی غیر عقلایی خوانده می‌شود و فرض بر این است که افراد بیشتر به دنبال منافع خودشان هستند تا منافع جامعه. علاوه بر این، مشارکت عامه همراه با افزایش هزینه‌ها و زمان لازم برای تصمیم‌گیری است (Walters et al, ۲۰۰۰: ۳۴۹-۳۵۰). کشورهای در حال توسعه با چالش‌های متفاوتی در زمینه گسترش مشارکت شهروندی روبرو هستند. از جمله: فشارهای بین‌المللی، فقدان فرهنگ دموکراتیک و جامعه مدنی، فقر گسترده، محدودیت‌های زمانی و تقاضا برای نتایج سریع و محدودیت‌های نهادی (Denhardt & et al, ۲۰۰۹: ۱۲۶۸).

مهم‌ترین تئوری‌های در ارتباط با مشارکت

دیدگاه جامعه‌شناختی مشارکت

در دیدگاه جامعه‌شناختی مشارکت، بر فرایندهای اجتماعی، اقتصادی، نهادهای خانوادگی و نظام تعلیم و تربیت تأکید می‌شود. در واقع این رویکرد بر عوامل بیرونی و محیطی تأکید داشته و عوامل اجتماعی را در شکل‌گیری مشارکت مفید و مؤثر می‌داند. از نظر طرفداران این دیدگاه، زمانی مشارکت در جامعه تحقق می‌یابد که افراد بتوانند از قید و بندهای فکری (از طریق آموزش و پرورش، سواد و رسانه‌های جمعی) رهایی یابند و این خود باعث می‌شود که افراد به گونه‌ای دیگر به جهان بنگرند و به اصطلاح، آگاهانه انتخاب کنند.

دیدگاه روان‌شناختی مشارکت

در این دیدگاه، مشارکت از دو جنبه، یکی انگیزه‌های ترغیب‌کننده و دیگری، میزان آگاهی فرد نسبت به عمل مورد مشارکت، دارای اهمیت می‌باشد. این دیدگاه افزایش مشارکت در جامعه را ناشی از تغییر در نگرش، افکار و شخصیت افراد می‌داند. در این دیدگاه، تأکید بر الگوهای تغییر در سیستم اعتقادات و خصوصیات شخصیتی است. مردم باید از نظر روانی، انگیزه کسب موفقیت بیشتر را داشته باشند و همین انگیزه می‌توان آن‌ها را به افرادی فعال در جامعه تبدیل کند. طرفداران

این دیدگاه، بر سه عامل انگیزه، سابقه و ویژگی‌های شخصیتی به‌عنوان عوامل تعیین‌کننده نگرش‌ها و ایستارهای فردی در مبادرت ورزیدن به فعالیت‌های اجتماعی تأکید می‌کنند (موسوی، ۱۳۹۱: ۵۴-۵۰).

پیشینه پژوهش

در سال‌های اخیر درباره مشارکت تحقیقات زیادی در ایران صورت گرفته، اما درباره مشارکت در کاربری اراضی به‌خصوص در شهرهای جدید هیچ تحقیقی انجام نشده است و این پژوهش برای اولین بار میزان مشارکت شهروندان را در کاربری اراضی و در شهرهای جدید بررسی می‌کند. به علت صرفه‌جویی در حجم و وضوح بیشتر، برخی از تحقیقاتی که در سال‌های اخیر، درباره مشارکت در شهرها صورت گرفته است، در جدول ۱ نمایش داده شده است.

جدول ۱- برخی مطالعات و تحقیقات انجام شده با رویکردهای نوین

پدیدآورنده	عنوان پژوهش	خلاصه نتایج
الشوکی (۱۳۸۳)	" بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت اجتماعی شهروندان در اداره امور شهر (منطقه ۶ شهرداری تهران) "	نتایج پژوهش نشان می‌دهد که میان متغیرهای سن، احساس فایده مندی و بی‌قدرتی با متغیر مشارکت رابطه معناداری وجود دارد، ولی میان متغیرهای سواد و جنس با متغیر مشارکت رابطه معناداری وجود ندارد.
تاج (۱۳۸۹)	بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندی	نتایج تحقیق نشان می‌دهد بین دو عامل احساس مالکیت نسبت به شهر و نگرش مثبت نسبت به مدیریت شهری با مشارکت شهروندی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. این در حالی است که متغیرهای: احساس تعلق اجتماعی، رضایت از خدمات شهری، اعتقاد به تقدیر و اعتماد اجتماعی تأثیر معناداری بر مشارکت شهروندان ندارند.
میرشکار (۱۳۸۹)	شناسایی عوامل مؤثر در راستای افزایش مشارکت شهروندان در حفظ محیط‌زیست شهری (منطقه ۲۱ شهرداری تهران)	نتایج تحقیق حاکی از آن بود که هم عوامل فردی (آگاهی شهروندی، رضایت، درآمد و ...) و هم عوامل سازمانی (آموزش شهروندی، برگزاری جشن‌ها، مساعدت رسانه‌ها و ...) باعث مشارکت شهروندان در حفظ محیط‌زیست شهری می‌شوند و در این میان تأثیر عوامل فردی بر مشارکت شهروندی بیش از عوامل سازمانی است.
مالکیان (۱۳۹۰)	بررسی رابطه بین ویژگی‌های شهروندان و مشارکت آنان در سامانه ۱۳۷ شهرداری منطقه ۲۲ تهران	نتایج تحقیق نشان می‌دهد که میان متغیرهای سن و جنس با متغیر مشارکت رابطه معناداری وجود ندارد و میان متغیرهای سواد، رضایت‌مندی و عوامل روان‌شناختی هوش هیجانی و عزت‌نفس با متغیر مشارکت رابطه معناداری وجود دارد و این رابطه مثبت است. یعنی افرادی که دارای عزت‌نفس بالا، هوش هیجانی بیشتر و سواد بیشتر هستند، بیشتر مشارکت دارند.
Catherine (2006)	Public participation in land use planning: what is the role of social capital?	این پژوهش نقش سرمایه‌های اجتماعی را در مشارکت شهروندان در کاربری اراضی و برای صدور مجوز توسعه برای مرکز خدمات جوانان مورد مطالعه قرار داده است. در این پژوهش از روش مصاحبه و نظرسنجی تلفنی استفاده شده است. تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که سرمایه اجتماعی نقش مهمی در مشارکت شهروندی در کاربری اراضی ایفا می‌کند، اما فقط فاکتور سرمایه‌های اجتماعی در مشارکت شهروندان مهم نیست بلکه میزان و نوع سرمایه‌های متنوع وابسته به زمینه جوامع می‌باشد.

نتایج مطالعه و بررسی تئوری‌ها و تحقیقات درباره مشارکت نشان داده است که عوامل زیادی در مشارکت شهروندی مؤثرند که هر یک به‌نوعی در افزایش و کاهش آن سهمی دارد. در صورتی که این عوامل به‌صورت مثبت عمل کنند باعث به وجود آمدن دستاوردهایی می‌شود که در نهایت منجر به بهبود افزایش مشارکت و بهبود عملکرد و پاسخگویی مدیران شهری

خواهد شد. نتایج مطالعات و تحقیقات انجام شده توسط محقق، مدل نظری این پژوهش (شکل شماره ۱) را به وجود آورده است.

شکل شماره ۱- مشارکت شهروندی (منبع: نویسندگان ۱۳۹۳)

روش پژوهش

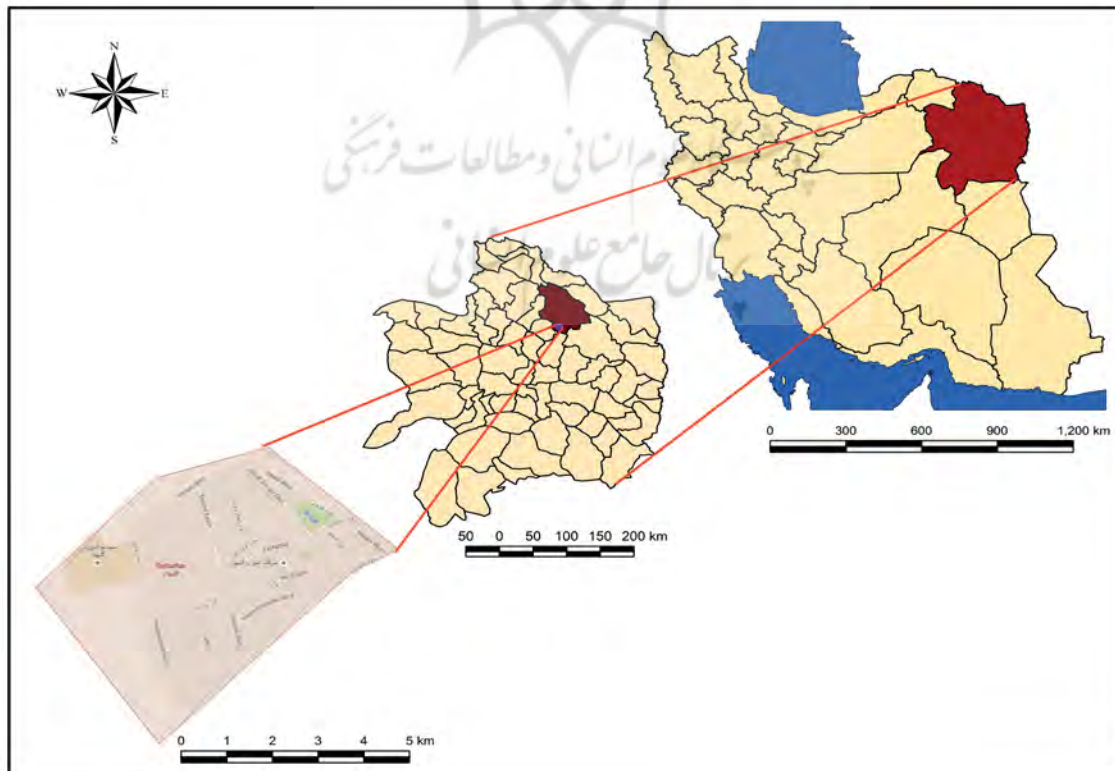
روش به‌کاررفته در این تحقیق، توصیفی تحلیلی بوده و به‌صورت پیمایشی با استفاده از ابزار پرسشنامه انجام شده است. جامعه آماری مورد مطالعه در فرایند پرسشگری شامل شهروندان شهر گلپهار است. روش نمونه‌گیری به‌صورت تصادفی ساده بوده و حجم نمونه با استفاده از مدل کوکران برآورد شد. با توجه به جمعیت شهر گلپهار (۱۳۰۰۰ نفر) با استفاده از روش کوکران ۳۸۴ پرسشنامه مورد نیاز بود که برای پایایی بیشتر، ۴۰۰ پرسشنامه تهیه و توسط شهروندان تکمیل گردید پرسش‌نامه حاوی ۴۹ سؤال است. داده‌های حاصل از پرسشنامه با استفاده از نرم‌افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. برای محاسبه پایایی سؤالات پرسشنامه از آزمون آلفای کرونباخ استفاده گردید که میزان پایایی آن برابر با ۰٫۸ و در سطح قابل قبولی می‌باشد. برای بررسی وضعیت متغیرها از آزمون t -test استفاده شده است. آزمون t مهم‌ترین آزمون آماری پارامتریک است که آزمون فرض درباره میانگین‌های جامعه استفاده می‌شود. در واقع در آزمون t ، فاصله میانگین جامعه با نقطه مورد نظر قابل اندازه‌گیری است (دلاور، ۱۳۹۲: ۲۶۷). در این پژوهش دو نوع متغیر اسمی و ترتیبی داشتیم که برای بررسی رابطه بین متغیرهای ترتیبی از آزمون Spearman استفاده شد و برای بررسی رابطه بین متغیرهای اسمی و ترتیبی از آزمون Crosstabs و Chi-Square استفاده شد، بدین گونه که ابتدا جدول توافقی ایجاد شد و داده‌ها بعد از Recode شدن به‌وسیله آزمون Crosstabs و Chi-Square تجزیه و تحلیل شدند. جدول توافقی برای بررسی رابطه بین متغیرهای اسمی و ترتیبی به کار می‌رود. در واقع یک جدول توافقی نشان می‌دهد که آیا میزان رضایت یا مشارکت فرد وابسته به جنس، تأهل و شغل وی است یا خیر (بایزیدی و همکاران، ۱۳۸۸: ۵۸).

محدوده مورد مطالعه

شهر جدید گلپهار، نخستین شهر جدید احداثی در اطراف شهر مشهد است. این شهر در منطقه شهری مشهد و در ۴۰ کیلومتری شمال غربی شهر مشهد، در محلی خوش آب و هوا و بالاتر از شهرهای بیلاقی شاندیز و طرهبه و در ۵ کیلومتری شهر چناران قرار گرفته است (نقشه شماره ۱). شهر جدید گلپهار از نظر موقعیت جغرافیایی در ۳۳° و ۳۶° عرض شمالی و ۱۰° و ۵۹° طول شرقی قرار گرفته است و ارتفاع شهر از سطح دریا ۱۲۵۰ متر است. مساحت کل شهر در طرح جامع حدود ۴۰۰۰ هکتار است. اراضی شهر جدید گلپهار از شمال به محور مشهد - قوچان محدود بوده، از جنوب تا دامنه ارتفاعات بینالود امتداد، از طرف غرب به کال سه خوله و از شرق به کال ماوا محدود می شود. شهر جدید گلپهار در دره بین کوه های هزار مسجد و بینالود بر روی حوضه آبریز کشف رود و اراضی خییج (که از نظر کشاورزی درجه ۴ هستند) قرار گرفته است. جدول شماره ۲ میزان جمعیت شهر جدید گلپهار و جمعیت پیشنهادی آن را نشان می دهد (شرکت عمران شهرهای جدید: ۱۳۹۰).

جدول شماره ۲- جمعیت شهر جدید بینالود منبع: (شرکت عمران شهرهای جدید، ۱۳۹۳)

سال	جمعیت پیش بینی شده	جمعیت اسکان یافته
۱۳۸۵	۱۳۵۰۰۰	۳۴۸۷
۱۳۹۰	---	۱۳۰۰۰
۱۳۹۵	۳۶۰۰۰۰	---
جمعیت نهایی	۴۳۰۰۰۰	---

شکل شماره ۲- موقعیت شهر جدید گلپهار (منبع: نویسندگان، ۱۳۹۴)

بحث و یافته‌ها

از ۴۰۰ شهروندی که مورد پرسش قرار گرفته‌اند، ۲۳۵ نفر مرد و ۱۶۵ نفر زن هستند. ۱۲۵ نفر از پاسخگویان کارمند، ۳۹ نفر دانشجو، ۱۸۸ نفر شغل آزاد، ۲۹ نفر خانه‌دار، ۱۰ نفر بیکار و ۹ نفر سایر هستند. ۲۸۲ نفر از پاسخگویان متأهل و ۱۱۸ نفر مجرد هستند. از نظر تحصیلات ۹ نفر در مقطع دکتری، ۱۹ نفر کارشناسی ارشد، ۹۷ نفر کارشناسی، ۷۸ نفر کاردانی، ۱۳۱ نفر دیپلم، ۵۷ نفر سیکل، و ۹ نفر بی‌سواد هستند. از نظر سن، ۲۹ نفر بین ۲۰-۱۵ سال، ۱۶۳ نفر بین ۳۰-۲۰ سال، ۱۲۳ نفر ۴۰-۳۰ سال، ۵۶ نفر ۵۰-۴۰ سال، ۱۰ نفر ۶۰-۵۰ سال، ۱۹ نفر ۷۰-۶۰ سال و ۱۹ نفر نیز ۶۰ به بالا سن دارند.

برای بررسی میزان مشارکت شهروندان در شهر جدید گلپه‌ار از ۱۹ سؤال استفاده شده است. ابتدا سؤال‌های مشارکت درباره مسائل عمومی شهر است و به تدریج به محدوده مشارکت در کاربری اراضی پیش می‌رود. همان‌گونه که جدول (شماره ۳) نشان می‌دهد، میزان مشارکت در زمینه‌های گوناگون متفاوت است. کمترین میزان مشارکت در بخش‌های انتهایی جدول و مربوط به مشارکت‌ها در کاربری اراضی است که شامل میزان مشارکت شما در انتخاب کیفیت راه‌های ارتباطی و پیاده‌روها (۲،۱۵)، میزان مشارکت شما در انتخاب مکان و کیفیت کاربری اداری (۲،۲۹)، میزان دخالت در انتخاب اندازه زمین مسکونی (۲،۳۳) و ... است. در سایر زمینه‌های کاربری زمین نیز، میزان مشارکت کمتر از میانگین است. میزان مشارکت در مسائل عمومی شهر مانند: حل مسائل شهری (۲،۹)، مشارکت در تصمیم‌گیری‌های محلی (۳،۱۱)، هزینه برای شهر (۲،۷۴)، مشارکت در طرح‌های شهری (۲،۸۹)، نزدیک میانگین است و بیشترین میزان مشارکت، دخالت در انتخاب معماری درونی (۳،۵۹)، نگهداری از پارک‌ها و فضای سبز (۳،۵) و مشارکت در جمع‌آوری صحیح و به‌موقع زباله‌ها (۳،۲۹) است که بالاتر از میانگین قرار دارد. در کل میزان مشارکت شهروندان در اداره امور شهر وضعیت نامطلوبی را نشان می‌دهد (جدول ۴) که ضعف سازمان‌های شهری را در مشارکت‌پذیری نشان می‌دهد.

جدول شماره ۳- مشارکت شهروندی

Sig	T	Test value	میانگین	Frequency					مشارکت شهروندی
				بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	
۰,۰۴۶	-۲,۰۰۳	۳	۲,۸۹	۳۸	۱۰۳	۱۷۲	۳۹	۴۸	میزان مشارکت در طرح‌های شهری
۰,۰۰۰	-۵,۴۵۵	۳	۲,۶۹	۳۹	۱۶۹	۱۱۶	۲۸	۴۸	مشارکت در زیباسازی شهر
۰,۰۰۰	-۷,۶۵۹	۳	۲,۵۵	۷۸	۱۴۱	۱۰۵	۳۷	۳۹	مشارکت در جلسات مربوطه
۰,۰۰۰	-۴,۵۸۶	۳	۲,۷۴	۷۵	۶۹	۱۶۹	۵۹	۲۸	میزان هزینه برای شهر
۰,۰۰۰	۸,۵۸۰	۳	۳,۵۰	۲۹	۴۷	۱۰۶	۱۳۱	۸۷	نگهداری از پارک‌ها و فضای سبز
۰,۰۰۰	۴,۴۷۲	۳	۳,۲۹	۴۹	۶۸	۸۵	۱۱۳	۸۵	مشارکت در جمع‌آوری صحیح و به‌موقع زباله‌ها
۰,۰۶۶	۱,۸۴۱	۳	۳,۱۱	۲۹	۱۱۵	۱۱۴	۶۶	۷۶	مشارکت در تصمیم‌گیری‌های محلی
۰,۱۱۰	-۱,۶۰۲	۳	۲,۹۰	۵۸	۹۵	۱۲۳	۷۶	۴۸	مشارکت برای حل مسائل شهری
۰,۵۴۹	-۰,۶۰۰	۳	۲,۹۷	۲۹	۱۱۶	۱۳۲	۸۵	۳۸	میزان دخالت در کیفیت نمای بیرونی منزل
۰,۰۰۰	۹,۴۶۵	۳	۳,۵۹	۲۹	۳۹	۱۳۳	۶۶	۱۳۳	میزان دخالت در انتخاب معماری درونی
۰,۰۰۰	۳,۵۴۰	۳	۳,۲۱	۲۸	۸۶	۱۲۷	۹۴	۶۵	میزان مشارکت شما در انتخاب وسعت و کیفیت فضای سبز

۰,۰۳۸	۲,۰۸۵	۳	۳,۱۵	۷۵	۵۹	۷۶	۱۱۳	۷۷	میزان مشارکت شما در انتخاب کیفیت کاربری‌های آموزشی
۰,۱۱۹	۱,۲۸۷	۳	۳,۰۸	۳۸	۸۵	۱۴۴	۷۵	۵۸	میزان مشارکت شما در کیفیت و مکان‌یابی کاربری‌های فرهنگی
۰,۰۰۰	-۸,۵۰۶	۳	۲,۴۶	۱۱۲	۱۱۷	۸۶	۴۶	۳۹	میزان مشارکت درباره کیفیت و تعداد مکان‌های ورزشی
۰,۰۰۰	-۸,۷۹۸	۳	۲,۴۷	۱۱۱	۹۶	۱۰۵	۶۹	۱۹	میزان مشارکت شما در انتخاب مکان و کیفیت کاربری‌های تجاری
۰,۰۰۰	۱۰,۵۱۵ -	۳	۲,۳۳	۱۱۲	۱۷۱	۴۰	۲۹	۴۸	میزان دخالت در انتخاب اندازه زمین مسکونی
۰,۰۰۰	۱۲,۲۹۸ -	۳	۲,۲۹	۱۱۲	۱۵۰	۷۹	۳۰	۲۹	میزان مشارکت شما در انتخاب مکان و کیفیت کاربری اداری
۰,۰۰۰	-۷,۲۱۴	۳	۲,۵۲	۱۲۲	۸۵	۱۰۶	۳۸	۴۹	میزان مشارکت شما در انتخاب مکان و کیفیت فضاهای تفریحی
۰,۰۰۵	-۲,۸۲۰	۳	۲,۸۲	۵۶	۱۳۲	۹۷	۵۷	۵۸	میزان مشارکت شما در انتخاب مکان و کیفیت کاربری‌های درمانی بهداشتی
۰,۰۰۰	-۸,۵۸۱	۳	۲,۴۸	۹۶	۱۴۰	۶۸	۶۹	۲۷	میزان مشارکت شما در انتخاب مکان و کیفیت تأسیسات شهری
۰,۰۰۰	۱۳,۲۹۸ -	۳	۲,۱۵	۱۶۰	۱۱۵	۶۷	۱۹	۳۹	میزان مشارکت شما در انتخاب کیفیت راه‌های ارتباطی و پیاده‌روها

جدول شماره ۴- یکسان‌سازی نمره متغیرها برای مشارکت شهروندی

Df	Sig	t	Test value	میانگین	Compute
۰,۰۰۰	۰,۰۰۰	-۴,۸۵۴	۶۳	۵۹,۱۶۷	مشارکت

بررسی روابط بین بنیان‌های اجتماعی با مشارکت شهروندی

برای بررسی رابطه بین متغیرهای سن، مدت اقامت و تحصیلات با متغیر مشارکت که همه از نوع از متغیرهای ترتیبی هستند از آزمون Spearman استفاده شد. نتایج حاصل از تحقیق نشان داد که میان متغیرهای سن، مدت اقامت و تحصیلات با متغیر مشارکت رابطه معنی‌دار وجود دارد و با افزایش میزان سن، مدت اقامت و تحصیلات میزان مشارکت شهروندی افزایش می‌یابد. همان‌گونه که جدول ۵ نشان می‌دهد، همبستگی میان سن و تحصیلات با مشارکت (۰,۳۸۸ و ۰,۳۴۷) شدیدتر است و همبستگی ضعیفی میان مدت اقامت با مشارکت (۰,۱۷۴) دیده می‌شود.

جدول شماره ۵ - رابطه بین متغیرهای سن و تحصیلات با متغیر مشارکت

مدت اقامت	تحصیلات	سن	مشارکت	آزمون همبستگی اسپیرمن	مشارکت
۰,۱۷۴	۰,۳۴۷	۰,۳۸۸	۱	ضریب همبستگی	
۰,۰۰۰	۰,۰۰۰	۰,۰۰۰	---	معناداری	
۴۰۰	۴۰۰	۴۰۰	۴۰۰	N	

برای بررسی رابطه بین متغیرهای جنس، تأهل و شغل (متغیرهای اسمی) با متغیر مشارکت (متغیر ترتیبی) از آزمون Crosstabs و Chi-Square با استفاده از جدول توافقی استفاده شد. یک جدول توافقی نشان می‌دهد که آیا میزان رضایت یا مشارکت فرد وابسته به جنس، تأهل و شغل وی است یا خیر (بایزیدی و همکاران، ۱۳۸۸: ۵۸). نتایج حاصل از تحقیق نشان داد که با سطح اطمینان ۹۵٪ و احتمال خطای ۵٪ میان متغیرهای جنس با متغیر مشارکت رابطه معنی‌دار وجود ندارد (جدول ۷ و ۶).

جدول شماره ۶- آزمون کا اسکوئر برای رابطه جنس و مشارکت

Sig. (2-sided)	Value	Chi-Square Tests
۰,۰۸۳	۴,۹۸۵	پیرسون- کا اسکوئر
۰,۰۸۵	۴,۹۳۷	نسبت احتمال

جدول شماره ۷- آزمون کراس تب برای رابطه جنس و مشارکت

آزمون کراس تب		مشارکت بالا	مشارکت متوسط	مشارکت پایین
مرد	تعداد	۳۷	۸۴	۱۱۴
	درصد	٪۱۵,۷	٪۳۵,۷	٪۴۸,۵
زن	تعداد	۴۰	۵۸	۶۷
	درصد	٪۲۴,۲	٪۳۵,۲	٪۴۰,۶
جمع	درصد	٪۱۹,۳	٪۳۵,۵	٪۴۵,۳

طبق نتایج، میان متغیر تأهل و متغیر مشارکت نیز رابطه معنی‌دار وجود ندارد (جدول ۸ و ۹).

جدول شماره ۸- آزمون کا اسکوئر برای رابطه تأهل و مشارکت

Sig. (2-sided)	Value	Chi-Square Tests
۰,۳۱۶	۲,۳۰۴	پیرسون- کا اسکوئر
۰,۳۱۵	۲,۳۱۲	نسبت احتمال

جدول شماره ۹- آزمون کراس تب برای رابطه تأهل و مشارکت

آزمون کراس تب		مشارکت بالا	مشارکت متوسط	مشارکت پایین
متأهل	تعداد	۵۸	۱۰۳	۱۲۴
	درصد	٪۲۰,۶	٪۳۶,۵	٪۴۲,۹
مجرد	تعداد	۱۹	۳۹	۶۰
	درصد	٪۱۶,۱	٪۳۳,۱	٪۵۰,۸
جمع	درصد	٪۱۹,۳	٪۳۵,۵	٪۴۵,۳

در متغیر اشتغال نتایج به‌گونه‌ای دیگر است و با سطح اطمینان ۹۵٪ و احتمال خطای ۵٪ رابطه کاملاً معناداری وجود دارد (جدول ۱۰). کمترین میزان مشارکت به ترتیب مربوط به افراد بیکار، افراد خانه‌دار، افراد دارای شغل‌های آزاد است و بالاترین میزان مشارکت به ترتیب مربوط به کارمندان است (جدول ۱۰).

جدول شماره ۱۰- آزمون کا اسکوتر برای رابطه شغل و مشارکت

Sig. (2-sided)	Value	Chi-Square Tests
۰,۰۰۰	۱۳۶,۴۴۸	پیرسون- کا اسکوتر
۰,۰۰۰	۱۴۱,۰۵۶	نسبت احتمال

جدول شماره ۱۱- آزمون کراس تب برای رابطه متغیر شغل و مشارکت

مشارکت پایین	مشارکت متوسط	مشارکت بالا	آزمون کراس تب	
۳۸	۲۹	۵۸	تعداد	کارمند
%۳۰,۴	%۲۳,۲	%۴۶,۴	درصد	
۱۰	۲۹	۰	تعداد	دانشجو
%۲۵,۶	%۷۴,۴	%۰	درصد	
۰	۹	۰	تعداد	سایر
%۰	%۱۰۰	%۰	درصد	
۲۰	۹	۰	تعداد	خانه‌دار
%۶۹,۰	%۳۱,۰	%۰	درصد	
۱۰۳	۶۶	۱۹	تعداد	آزاد
%۵۴,۸	%۳۵,۱	%۱۰,۱	درصد	
۱۰	۰	۰	تعداد	بیکار
%۱۰۰	%۰	%۰	درصد	
%۴۵,۳	۳۵,۵	%۱۹,۳	درصد	جمع

بررسی مؤلفه رضایت شهروندی

برای بررسی مؤلفه رضایت شهروندی از ۱۸ سؤال استفاده شده است که سعی شده است تا تمام زمینه‌های شهری را در برگیرد. همان‌گونه که نتایج در جدول ۱۲ نشان داده شده است، میزان رضایت در وضعیت بسیار نامطلوبی قرار دارد. بیشترین میزان نارضایتی به ترتیب مربوط به مقابله با حیوانات مزاحم (۲,۰۸) و نحوه اطلاع‌رسانی مسئولان شهری (۲,۲۱) است. با توجه به اینکه شهر جدید گلپه‌هار بر روی زمین خالی و طبیعت بکر ایجاد شده و در اطراف آن روستای نوبهار قرار دارد، حیوانات زیادی به‌خصوص در شب در شهر رفت‌وآمد و سروصدا می‌کنند که منحل آسایش شهروندان بوده است. در زمینه اطلاع‌رسانی نیز از دیدگاه شهروندان بسیار ضعیف بوده است و فقط اطلاعات کلی در سایت شرکت عمران قرار دارد که بسیاری از شهروندان فاقد دسترسی به اینترنت هستند. در بقیه زمینه‌ها نیز (به‌جز دو مورد شفافیت قوانین و احساس هویت) رضایت کمتر از سطح میانگین است. بیشتر میزان رضایتمندی در زمینه احساس هویت (۳,۵۵) و شفافیت قوانین (۳,۱۵) است. همان‌گونه که جدول ۱۳ نشان می‌دهد، در کل میزان رضایتمندی بسیار پایین‌تر از حد میانگین است که نشان از بی‌توجهی مسئولان شهری به نظر و خواست‌های شهروندان است (جدول ۱۳).

جدول شماره ۱۲-رضایت شهروندی

Sig	T	Test value	میانگین	Frequency					رضایتمندی
				بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	
۰,۴۷۷	-۰,۷۱۲	۳	۲,۹۶	۵۷	۷۵	۱۴۳	۷۸	۴۷	رضایت از جمع‌آوری منظم زباله‌ها
۰,۰۰۱	-۳,۲۲۵	۳	۲,۸۲	۵۶	۱۰۴	۱۱۵	۱۰۶	۱۹	رضایت از رسیدگی به کانال‌ها و جوی‌ها
۰,۰۰۹	-۲,۶۱۲	۳	۲,۸۷	۳۷	۹۶	۱۶۹	۷۸	۲۰	رضایت از کنترل ترافیک
۰,۰۰۰	-۹	۳	۲,۵۱	۸۴	۱۱۵	۱۳۴	۴۸	۱۹	رضایت از تأمین ایمنی شهروندان
۰,۰۰۰	-۱۵,۶۵۴	۳	۲,۰۸	۱۸۰	۷۶	۸۵	۴۹	۱۰	رضایت از مقابله با حیوانات مزاحم و موذی
۰,۰۰۰	-۹,۲۱۷	۳	۲,۴۵	۱۰۳	۱۱۲	۱۱۵	۳۹	۳۰	رضایت از امکانات فرهنگی هنری و ورزشی
۰,۰۰۰	-۴,۰۱۳	۳	۲,۸۱	۲۸	۱۳۱	۱۵۲	۶۹	۲۰	میزان تعلق خاطر شما به شهر
۰,۹۶۲	۰,۰۴۸	۳	۳	۲۸	۹۵	۱۶۳	۷۶	۳۸	رضایت از دسترسی به حمل‌ونقل عمومی
۰,۰۰۰	-۸,۷۱۲	۳	۲,۴۲	۱۴۱	۸۵	۶۸	۷۷	۲۹	رضایت از ارتباط با مسئولین
۰,۰۰۰	-۱۷,۵۴۱	۳	۲,۲۱	۱۱۱	۱۱۴	۱۵۶	۱۹	۰	رضایت از نحوه اطلاع‌رسانی مسئولان شهر
۰,۲۱۶	-۱,۲۴۰	۳	۲,۹۸	۵۷	۷۹	۱۵۹	۴۷	۵۸	رضایت از نگهداری از فضای سبز
۰,۰۰۹	-۲,۶۲۳	۳	۲,۸۴	۵۷	۱۲۴	۸۴	۹۶	۳۹	رضایت از دسترسی به مراکز تجاری
۰,۰۰۰	-۶,۱۷۳	۳	۲,۶۴	۸۳	۱۰۵	۱۰۶	۸۶	۲۰	رضایت از دسترسی به مراکز آموزشی
۰,۰۱۵	۲,۴۳۹	۳	۳,۱۵	۲۹	۱۱۲	۱۱۵	۵۷	۸۷	رضایت از شفاف بودن قوانین و مقررات
۰,۰۰۰	-۳,۷۲۶	۳	۲,۷۶	۷۶	۱۰۶	۱۰۴	۶۵	۴۹	رضایت از مشارکت‌پذیری مسئولین شهری
۰,۰۰۰	-۱۰,۵۳۲	۳	۲,۳۵	۱۲۰	۱۲۶	۷۶	۴۹	۲۹	رضایت از طراحی مبلمان شهری
۰,۰۰۰	۸,۳۰۲	۳	۳,۵۵	۳۷	۴۹	۱۱۴	۵۶	۱۴۴	میزان احساس هویت در شهر
۰,۰۰۰	-۹,۰۵۸	۳	۲,۵۶	۸۳	۵۷	۲۲۲	۲۹	۹	رضایت از آسفالت خیابان‌ها و معابر

جدول شماره ۱۳- یکسان‌سازی نمره متغیرها برای رضایتمندی شهروندی

Sig	t	Test value	میانگین	Compute
۰,۰۰۰	-۷,۶۰۵	۵۴	۴۸,۹	رضایتمندی

بررسی رابطه بین مشارکت و رضایتمندی

برای بررسی رابطه مشارکت و رضایتمندی از آزمون رگرسیون استفاده شد. نتایج آزمون با سطح معناداری ۹۵٪ و احتمال خطای ۵٪ نشان داد که رابطه کاملاً معناداری بین دو متغیر وجود دارد و با افزایش میزان رضایتمندی، میزان مشارکت افزایش می‌یابد. یعنی به میزان افزایش ۱ واحد در رضایتمندی، پیش‌بینی می‌شود، ۰,۲۶۲ واحد میزان مشارکت افزایش پیدا کند.

جدول شماره ۱۴ - بررسی تأثیر مشارکت بر رضایتمندی

sig	t	R	Beta	B	آزمون رگرسیون
0.000	5.413	0.262	0.262	0.222	مشارکت در تکالیف

بررسی مؤلفه تکالیف شهروندی: نتایج تحلیل که در جدول ۱۵ نیز مشاهده می‌شود، نشان می‌دهد که شهروندان وظایف خود را در بیشتر زمینه‌ها و در قبال سازمان به‌خوبی انجام می‌دهند و به حقوق و قوانین سازمان احترام می‌گذارند. در کل میزان رضایتمندی ۴۰٫۵۶ است که در ازای میزان متوسط آن (۳۰) بسیار بالا است.

جدول شماره ۱۵- تکالیف شهروندی

Sig	T	Test value	میانگین	Frequency					تکالیف شهروندی
				بسیار کم	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	
۰٫۰۰۰	۲۰٫۲۲۶	۳	۴٫۱۷	۳۰	۹	۱۰	۱۶۰	۱۹۱	تلاش برای زیبایی شهر
۰٫۰۰۰	۲۰٫۶۹۶	۳	۴٫۱۹	۲۰	۲۸	۲۹	۱۰۲	۲۲۱	تلاش برای تفکیک زباله‌ها و جمع‌آوری به‌موقع آن
۰٫۰۰۰	۱۷٫۶۷۶	۳	۴٫۰۲	۲۰	۱۸	۸۷	۸۵	۱۹۰	احترام به حقوق و قوانین شهری
۰٫۰۰۰	۱۸٫۳۰۸	۳	۴٫۰۳	۱۹	۲۸	۴۸	۱۳۳	۱۷۲	پیگیری مسائل شهری از مسئولین
۰٫۰۰۰	۲۱٫۸۳۷	۳	۴٫۱۴	۱۰	۳۸	۲۰	۱۴۹	۱۸۳	نظافت و پاکیزگی معابر و نمای ساختمان
۰٫۰۰۰	۱۶٫۱۲۱	۳	۳٫۹۸	۲۹	۲۹	۳۷	۱۳۲	۱۷۳	پرداخت به‌موقع عوارض
۰٫۰۰۰	۱۴٫۱۸۵	۳	۳٫۸۸	۱۹	۵۷	۴۹	۱۰۳	۱۷۲	نگهداری از گیاهان آپارتمانی و حفظ فضای سبز
۰٫۰۰۰	۱۵٫۹۵۸	۳	۳٫۹۳	۲۹	۱۸	۵۸	۱۴۲	۱۵۳	دنبال کردن برنامه‌های شهرداری
۰٫۰۰۰	۱۸٫۸۷۶	۳	۴٫۱۰	۲۸	۹	۵۸	۱۰۵	۲۰۰	رفع زباله از منظر شهری
۰٫۰۰۰	۱۶٫۴۱۸	۳	۴٫۱۴	۳۹	۳۸	۱۰	۵۶	۲۵۷	پاسخ به نظرسنجی‌های شهری

جدول شماره ۱۶ - یکسان‌سازی نمره متغیرها برای تکالیف شهروندی

Sig	t	Test value	Mean	Compute
۰٫۰۰۰	۲۰٫۳۵۳	۳۰	۴۰٫۵۶	تکالیف

بررسی روابط بین وظایف شهروندی و مشارکت شهروندی

بر اساس نتایج تحلیل (جدول ۱۷) رابطه معنادار و مثبتی میان مشارکت و وظایف شهروندی وجود دارد و پیش‌بینی می‌شود به ازای افزایش یک واحد متغیر مشارکت، متغیر وظایف ۰٫۱۴۹ واحد افزایش می‌یابد، یعنی هرچه قدر شهروندان مشارکت بیشتری داشته باشند، در انجام وظایف خود مصمم‌تر می‌شوند. با همه این وجود میزان همبستگی آن پایین است (۰٫۱۴۹).

جدول شماره ۱۷- رابطه بین مشارکت شهروندی و تکالیف شهروندی

sig	t	R	Beta	B	آزمون رگرسیون
۰,۰۰۰۳	۳,۰۰۱	۰,۱۴۹	۰,۱۴۹	۰,۰۰۹۸	مشارکت در تکالیف

نتیجه گیری

شهرهای جدید در ایران به منظور حل مشکلات و برای جذب سرریزهای جمعیت شهرهای بزرگ به وجود آمدند ولی متأسفانه علاوه بر این که مشکلی را حل نکردند، خود معضلی برای مدیران شهری شدند، زیرا هزینه‌های کلانی را اختصاص دادند ولی عملاً میزان جمعیت ساکن برای شهرهای جدید بسیار پایین‌تر از میزان پیش‌بینی شده آن است مثلاً برای شهر جدید گلبهار در سال ۱۳۸۵ تعداد ۱۳۵۰۰۰ نفر جمعیت پیش‌بینی شده بود که فقط ۳۴۸۷۷ نفر ساکن بودند. نویسندگان، این ضعف‌های موجود در شهرهای جدید را در ضعف مدیریت و عدم توجه به خواست‌ها و نظرات شهروندان جستجو می‌کنند. طرح‌های شهری در شهرهای جدید حق انتخاب‌ها را از مردم سلب کرده‌اند و به نوعی زندگی را بر مردم تحمیل کرده‌اند. مشارکت شهروندی می‌تواند به عنوان راه و حل کلیدی برای حل همه مشکلات شهرهای جدید باشند زیرا بسیاری از مشکلاتی وجود دارند که مسئولان شهری از آن‌ها آگاه نیستند در حالی که شهروندان از آن‌ها آگاهی دارند و در نتیجه تصمیماتی که در سطح محلی و با مشارکت شهروندان گرفته می‌شود هم راحت‌تر پذیرفته می‌شود و هم قابلیت اجرایی آن بالا می‌رود، از طرف دیگر با مشارکت شهروندان، میزان رضایت و احساس هویت مردم بالاتر رفته و در اجرای وظایفشان احساس مسئولیت می‌کنند همان‌طور که در پیشینه و مبانی نظری مطرح شد درباره مشارکت شهروندی مطالعات متعددی صورت پذیرفته، اما درباره مشارکت شهروندان در شهرهای جدید به خصوص درباره کاربری اراضی شهری در این‌گونه شهرها، مطالعاتی در ایران انجام نشده است. به عنوان مثال الشوکی در تحقیق خود به بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت اجتماعی شهروندان در اداره امور شهر (منطقه ۶ شهرداری تهران) پرداخته است یا میرشکار در مقاله خود به شناسایی عوامل مؤثر در راستای افزایش مشارکت شهروندان در حفظ محیط‌زیست شهری (منطقه ۲۱ شهرداری تهران) پرداخته است. همچنین، مالکیان در تحقیق خود به بررسی رابطه بین ویژگی‌های شهروندان و مشارکت آنان در سامانه ۱۳۷ شهرداری منطقه ۲۲ تهران پرداخته است. همه تحقیق‌های دیگر نیز مشارکت و عوامل مؤثر بر آن را در شهرها به‌ویژه در شهرهای بزرگ بررسی کرده‌اند، اما این تحقیق متفاوت با تحقیق‌های دیگر، مشارکت شهروندی را در شهرهای جدید مورد مطالعه قرار داده است. به نظر نویسندگان عدم مشارکت شهروندان و عدم نظرخواهی از آنان در شهرهای جدید، سرمنشأ بسیاری از مشکلاتی است که در این‌گونه شهرها رخ می‌دهد. زیرا نبود مشارکت شهروندی همراه با عدم مسئولیت‌پذیری شهروندان، پایین بودن حس تعلق و بی‌روح شدن شهر می‌باشد. در این پژوهش تلاش شده است که مشارکت شهروندی با تأکید بر کاربری اراضی در شهر جدید گلبهار تجزیه و تحلیل شود تا شاید به عنوان راه و حل کلیدی و پایه‌ای برای حل مسائل شهر جدید گلبهار ارائه شود.

نتایج تحلیل نشان می‌دهد که میزان مشارکت شهروندان در شهر جدید گلبهار در سطح پایینی است و کمترین میزان آن مربوط به کاربری اراضی است. از نظر شهروندان، این مسئولان و طرح‌های شهری هستند که کمیت و کیفیت واحدهای مسکونی، تجاری، آموزشی، بهداشتی، تفریحی و ... را تعیین می‌کنند و شهروندان، نیازها و سلیقه آنان در نظر گرفته نمی‌شود با وجود اینکه آنان مشتاق مشارکت و دخالت در امور خویش هستند. در بررسی روابط مشارکت و ویژگی‌های جمعیتی، نتایج نشان داد که رابطه کاملاً معناداری میان سن، تحصیلات، مدت اقامت و شغل با مشارکت وجود دارد، با افزایش سن، مدت اقامت و تحصیلات، مشارکت افزایش می‌یابد و در متغیر شغل، بالاترین مشارکت مربوط به کارمندان و کمترین آن مربوط به افراد بیکار و خانه‌دار است. طبق آزمون، رابطه معناداری میان مشارکت با جنس و تأهل وجود ندارد، به عبارت دیگر، نوع جنس و وضعیت تأهل افراد تأثیری در مشارکت ندارد. در نظرخواهی که از شهروندان صورت گرفت، شهروندان معتقد بودند که در حالی که آنان وظایف خود را انجام می‌دهند و به مقررات احترام می‌گذارند، مسئولان شهری در انجام وظایفشان کوتاهی کرده و درباره شهر آن‌طور که باید، تلاش نمی‌کنند و همین عامل باعث کاهش میزان رضایتمندی شده است. طبق آزمون رگرسیون، میان رضایتمندی و تکالیف با مشارکت رابطه کاملاً معناداری وجود دارد و به میزان یک واحد افزایش مشارکت، ۰٫۲۶۲ واحد رضایتمندی و ۰٫۱۴۹ واحد تکالیف افزایش می‌یابد. به عبارت دیگر با افزایش مشارکت، میزان رضایت افراد افزایش می‌یابد و آنان در انجام تکالیفشان مصمم‌تر و مسئولیت پذیرتر می‌شوند. از آنچه انجام شد می‌توانیم نتیجه بگیریم که حداقل، مشارکت می‌تواند رضایت و مسئولیت پذیری شهروندان را در پی داشته باشد، با تحقق پذیری این دو عامل، بسیاری از مشکلات شهرهای جدید می‌تواند حل شود، زیرا از یک سو باعث ماندگاری آنان در شهر و جمعیت پذیری بیشتر شده و از سوی دیگر باعث می‌شود بعضی از وظایف شهر منتقل به خود شهروندان شود. با توجه به نتایج پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

۱- استفاده از ابزارهای مناسب تبلیغاتی جهت اطلاع‌رسانی بیشتر (به خصوص تلویزیون و رادیو)

۱- بهبود و گسترش زمینه‌های فرهنگی از طریق سیاست‌های مناسب

۳- ایجاد سیاست‌های تشویقی برای گسترش روابط شهروندان با سازمان

۴- افزایش آگاهی مردم با داشتن برنامه‌ها و سیاست‌های مناسب

۵- به وجود آوردن سازوکارها و زمینه‌های ارائه پیشنهادها و انتقادات توسط شهروندان به شهرداری در مورد مقررات،

برنامه‌ها و اقدامات در حال اجرا

منابع

- ۱- تاج، سید حسین (۱۳۸۹) بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت امور شهری، به راهنمایی علی اصغر پور عزت، دانشکده مدیریت، دانشگاه تهران.
- ۲- حکمت نیا، حسن و موسوی، میر نجف (۱۳۸۷) تحلیل تاریخی از مشارکت شهروندان در اداره امور شهرهای ایران، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، بهار ۱۳۸۵، دوره ۲۱، شماره ۱، صص. ۱۳۶-۱۲۱.

- ۳- رجیبی، آزیبا (۱۳۹۰) شیوه‌های مشارکت شهروندی در فرایندهای توسعه شهری، فصلنامه آمایش محیط، بهار ۱۳۹۰، دوره ۴، شماره ۱۲، صص. ۱۰۱-۱۱۶.
- ۴- رضوی الهاشم، بهزاد و موسایی، میثم (۱۳۸۸) تحلیل (SWOT) مشارکت شهروندی در طراحی الگوهای برنامه‌ریزی مدیریت شهری (مطالعه موردی: شهر تهران)، فصلنامه علوم اجتماعی، زمستان ۱۳۸۸، شماره ۴۸، صص. ۱۶۱-۱۹۵.
- ۵- زیاری، کرامت الله؛ زندوی، سید مجدالدین؛ آقاجانی، محمد؛ مقدم، محمد (۱۳۸۸) بررسی مشارکت شهروندی و نقش آن در مدیریت شهری شهرهای کوچک (نمونه موردی: شهرهای گله‌دار، ورزنه و هیدج)، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، پاییز و زمستان ۱۳۸۸، دوره ۷، شماره ۱۳، صص. ۲۱۱-۲۳۳.
- ۶- سیف‌الدینی، فرانک و منصوریان، حسین (۱۳۹۰) تحلیل الگوی تمرکز خدمات شهری و آثار زیست‌محیطی آن در شهر تهران، محیط‌شناسی، زمستان ۱۳۹۰، دوره ۳۷، شماره ۶۰، صص. ۵۳-۶۴.
- ۷- شریفیان ثانی، مریم (۱۳۸۰) مشارکت شهروندی حکمرانی شهری و مدیریت شهری، نشریه مدیریت شهری، زمستان ۱۳۸۰، دوره ۲، شماره ۸، صص. ۴۲-۵۵.
- ۸- شرکت عمران شهرهای جدید (۱۳۹۰) شهر جدید گلپه‌هار. قابل دسترسی از طریق سایت: <http://www.ntoir.gov.ir>
- ۹- شکوئی، حسین (۱۳۹۰) فلسفه‌های محیطی و مکتب‌های جغرافیایی، چاپ هفتم، تهران: مؤسسه جغرافیایی و کارتوگرافی گیتاشناسی.
- ۱۰- الشوکی، سید یحیی (۱۳۸۳) بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت اجتماعی "مشارکت اجتماعی شهروندان در اداره امور شهر"، مطالعه موردی: منطقه ۶ شهرداری تهران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته علوم اجتماعی، به راهنمایی حمید انصاری، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران.
- ۱۱- صالحی فرد، محمد و علی زاده، سید دانا (۱۳۸۹) بررسی اثرات مشارکت شهروندی در بهبود خدمات شهری با تأکید بر بازارهای روز (مطالعه موردی: شهر مشهد)، مجله فضای جغرافیایی، تابستان ۱۳۹۰، دوره ۱۱، شماره ۳۴، صص. ۱-۲۶.
- ۱۲- کامیار، غلامرضا (۱۳۸۹) حقوق شهری و شهرسازی، چاپ چهارم، تهران: انتشارات مجد.
- ۱۳- مالکیان، احسان (۱۳۹۰) بررسی رابطه بین ویژگی‌های شهروندان و مشارکت آنان در سامانه ۱۳۷ شهرداری منطقه ۲۲ تهران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته مدیریت اجرایی، به راهنمایی طاهر روشندل اربطانی، دانشکده مدیریت، دانشگاه تهران.
- ۱۴- ملک‌واین، کتی (۱۳۷۷) جامعه مدنی و جغرافیای توسعه. پیشرفت در جغرافیای انسانی، ترجمه مرجان بدیعی ازنده‌ای، مجله مدرس دانشگاه تربیت مدرس، پاییز ۱۳۷۷، شماره ۸، صص. ۱۶۸-۱۷۷.
- ۱۵- موسی نژاد، محمدجواد (۱۳۸۷) بررسی میزان مشارکت مردم در مدیریت شهری تهران بر اساس الگوی حکمروایی شهری خوب (مطالعه موردی: شهرداری منطقه ۶ شهرداری تهران)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته مدیریت اجرایی، به راهنمایی سید رحیم ابوالحسنی، دانشکده مدیریت، دانشگاه تهران.
- ۱۶- موسوی، میر ظاهر (۱۳۹۱) درآمدی بر مشارکت اجتماعی، چاپ اول، تهران: انتشارات جامعه شناسان.
- ۱۷- نیرومند، لیلا و واحدتوان، عارف (۱۳۸۹) رسانه‌ها و روش‌های نوین مشارکت شهروندی، فصلنامه مطالعات رسانه‌ای، بهار ۱۳۹۰، سال ۶، شماره ۱۲، صص. ۲۱۹-۲۳۶.
- 18-Anne, N.Glucker & Peter, P.J.Driessen & Arend, Kolhoff & Hens, A.C. Runhaar (2013) Public participation in environmental impact assessment: why, who and how, Environmental impact assessment Review, No 43, pp. 104- 111.
- 19-Catherine. B (2006) Public participation in land use planning: what is the role of social capital, Theses Dissertations and Urban Studies, Simon Frazer University, Canada.
- 20-Denhardt, J.Terry.L & Delacruz, E.D (2009) Barriers to citizen participation in developing countries, International journal of public administration, Vol 32, No14, pp. 1268-1288.
- 21-G. Lestrelin. Bourgoin J. Bouahom. B & Castellan. J (2011) Measuring participation: Case studies on village land use planning in northern Lao PDR, Applied Geography, No 31, pp. 950-958.

- 22-Mahdavinejad, M & Aminib, M. (2011) Public participation for sustainable urban planning In Case of Iran, Procedia Engineering, No 21, pp. 405 – 413.
- 23-Petts. G (2003) Environmental impact assessment, Handbook of Environmental Impact Assessment, 2 Volume Set, Wiley-Blackwell, London.
- 24-Ranhaar, H.A.C (2009) Putting SEA in context: a discourse perspective on how SEA contributes to decision-making, Environ impact assess Rev, No 29, pp. 200-209.
- 25-Walters, L.c. & Aydelotte, J. & Miller, J. (2000) Putting more public in policy analysis, Public administration review, Vol 60, No 4, pp. 349- 359.

